

- губерниях»: дохристиянські вірування і сучасний контекст. *Міфологія і фольклор*. 2012. № 1. С. 44 - 59.
6. Крижановская Г. Трек группы Go-A "Шум" попал в «Billboard»: это первый украиноязычный хит в чарте. // <https://www.unn.com.ua/ru/news/1931226-trek-gurtu-go-a-shum-potrapiw-do-billboard-tse-pershii-ukrayinomovniy-khit-v-charti>
 7. Павленко К.(Go-A). Интерв'ю для «Радіо НВ» (Жадан С.) 18.08.2021// <https://www.youtube.com/watch?v=FL7nAUOxxXI>
 8. Павлюк О. Кузнецова Т. В мире фанатеют от «Шума» Go-A...// <https://hromadske.ua/ru/posts/v-mire-fanateyut-ot-shuma-go-a-inostrancy-uchat-ukrainskij-tancyut-i-risuyut-fan-art-vot-nasha-podborka-tiktokov>
 9. "Порвали зелену шубу": про що насправді пісня "Шум" Go-A, яку Україна везе на Євробачення//<https://www.bbc.com/ukrainian/news-55979577>
 10. Сивачук Н. Український дитячий фольклор: Підручник. Київ: Деміур, 2003. 288 с.
 11. Украиноязычная песня может возглавить мировые чарты — Екатерина Павленко, Go_A | Говорить Жадан// <https://www.youtube.com/watch?v=FL7nAUOxxXI>

ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕНЬ В ОБЛАСТІ ПСИХОЛОГІЇ ВІКОВИХ КРИЗ

Массанов А. В., Окул І. І.

e-mail: my.name.is.kep4k@gmail.com

Ми хочемо представити початковий етап наших пошуків, які ми здійснюємо у сфері вікової психології. Нижче викладемо наші гіпотези та міркування і використаємо конференцію за прямим призначенням, а саме як спосіб комунікації, загальноприйнятий та широко представлений у науковому середовищі. З цією метою залишаємо у шапці адресу нашої електронної скриньки та будемо раді отримати критику та пропозиції з приводу викладених ідей.

Почнемо з мети нашого дослідження. У наші дні все більш актуальною стає проблема допомоги дітям, що мають особливості розвитку. Зростають

можливості медицини, зростає із ними коло випадків, у яких можна врятувати новонародженого. Також підвищуються можливості діагностики, дедалі більше патологій вдається побачити на ранніх етапах та розпочати реагування. Порятунком життя має свої наслідки: стан здоров'я малюків часто залишає бажати кращого, що закономірно призводить до напливу маленьких і дуже непростих клієнтів у різноманітні дитячі центри, де вони можуть отримати допомогу, в тому числі у розвитку психіки. Попит в наш час набувають фахівці, здатні використовувати передові методи, які ще не інтегровані структурно у широку народну практику.

На наш погляд, усі ці віяння часу мають позначитися на віковій психології. В її центрі стоїть проблема віку, яку можна висловити у питанні: що потрібно робити у різні етапи життя дитини для досягнення максимальної ефективності розвитку? Центральним теоретичним конструктом цього питання є уявлення про рубежі, що відокремлюють один вік від іншого. Тут йдеться мова не про роки життя в суто хронологічному сенсі. У психології кожен етап відрізняється від інших не тільки кількісно, а й якісно, завершуючись «стрибком», який у психології позначається терміном «криза».

Вікова психологія 20 століття спрямовувала увагу на нормальний дитячий розвиток, що закономірно призводило до концентрації на негативній стороні вікової кризи. Зазначається, що кризи, особливо 3-х і 13-ти років, супроводжуються порушеннями поведінки та емоційними труднощами. Вікова психологія ставила питання про те, як уникнути кризи, що так ускладнює процес виховання та освіти.

В умовах нашого часу слід ставити питання інакше: а як досягти кризи? Справді, особливості розвитку змінюють хід цього розвитку, часом призводячи до неможливості досягнення деяких якісних рубежів (як, наприклад, абстрактно-логічного мислення в дітей із інтелектуальними порушеннями). Вчені [2] гадають, а чи відбуваються кризи у дітей з особливостями? І нехай так, то чи підпорядковується розвиток тоді тим самим законам і чи діти з особливостями приходять до того ж, що й діти

«норми», тільки своїм особливим шляхом, або ж їх шлях значно відрізняється? Все це питання сучасної вікової психології 21 століття.

У процесі досліджень особливостей розвитку, якісний «стрибок» у віковій кризі все ясніше відокремлювався від кризових супутніх негативних ефектів. Вони можуть бути симптомами, загальними для всіх криз адаптації, структура яких розробляється у сучасних дослідженнях [3].

Таким чином, досліджуючи вікові кризи, слід мати на увазі, що в одному конструкті можуть співіснувати два різні за природою явища: 1) негативні ефекти якісного «стрибка» у розвитку – вони можуть бути предметом розгляду напряму, не пов'язаного безпосередньо з віковою психологією (це, звичайно, потребує окремої перевірки); 2) самі якісні «стрибки», які становлять, як ми вже вказували, «ядро» теоретичних конструктів вікової психології.

Підсумовуючи вищезазначене, вкажемо, що у 21-му столітті стає все більш актуальним та сторона вікових криз, що дає нам право сприймати їх як своєрідний орієнтир і ціль у розвитку дитини. Наше завдання, виходячи з цього – визначити умови настання кризи, щоб разом із цим отримати, наприклад, план психокорекційної роботи з дітьми, які мають особливості. Але також це буде корисно у роботі з дітьми «норми», адже це збільшить точність загальноприйнятих розвиваючих впливів.

Тепер зупинимося на тому, якою є та низка криз, які ми розглядатимемо в нашому дослідженні. До нього увійдуть кризи: 1 року життя, 3 років, 7 років і 13 років. Також ми розглянемо можливість включення сюди кризи 21 року. Ми вже робили спробу розглянути цю кризу раніше [5], але у новому дослідженні ми намагатимемося поглибити старі напрацювання у межах більш структурованого підходу.

Ми свідомо вилучили з розгляду деякі загальновизнані вікові кризи: кризу новонародженості, кризу 17 років, кризу середнього віку, і навіть кризу передпенсійного віку. Ця позиція вимагає окремого розгорнутого обґрунтування, але коротко викладемо її й тут.

Ми дотримуємося позиції В. Р. Манукян [4], згідно з якою кризи поділяються на нормативні та ненормативні. Перші зумовлені внутрішньою логікою розвитку, другі виникають під впливом різних зовнішніх подій. Кожна нормативна криза запускається перебудовою структури психічних процесів, у межах якої деколи центральні керівні елементи починають займати становище підлеглих – новому елементу, який традиційно у віковій психології називається новоутворенням. Зіставимо ці теоретичні уявлення із тим, що ми знаємо про кризи, що ми виділили окремо.

Кризу новонародженості представляють у двох видах: або як кризу, що переживається дитиною в процесі і внаслідок народження, або як появу, старт психічного життя дитини через 2 місяці після народження в рамках «пра-Ми», про що писав Л. С. Виготський [1]. Однак, його думка не отримала подальшого розвитку у працях його послідовників. Що стосується уявлення кризи новонародженості як переживання сильного стресу в процесі народження і в період після нього, то це не виходить за рамки кризових станів при травматичних подіях.

Аналогічно, реакції на події ми бачимо і в інших ненормативних кризах, пов'язаних з віком: криза 17 років - ситуація професійного самовизначення, криза середнього віку - середина життя, що настала або настає, криза передпенсійного віку - вихід на пенсію, що наближається.

Навпаки, виділені нами кризи нормативні: автономне мовлення «запускає» кризу 1 року, поява самостійної волі – кризу 3 років, внутрішнє мовлення – кризу 7 років, абстрактно-логічне мислення – кризу 13 років. Справжній зміст кризи 21 року ще треба виокремити.

Також у цьому розгляді ми хочемо простежити протягом усіх криз ідею Л. С. Виготського про те, що всі кризи є кризами мислення та мовлення. Проте, водночас, ми хочемо тримати в центрі нашої уваги саме мовлення, оскільки саме воно як знакова функція є відповідальною за перебудову психіки за культурним, людським типом. І слід зазначити, що все це простіше побачити у випадку криз 1 року, 7 років і 13 років, важче ж буде – у

випадку кризи 3 років, яка традиційно пов'язується зі стрибком самостійності та стрімко зростаючими можливостями волі, не пов'язаними безпосередньо з мовленням.

Наближаючись до висновку, хочеться викласти наш гіпотетичний орієнтир, представлений на рис. 1. Аналізуючи періодизацію вікового розвитку Л. С. Виготського, яка є основою для багатьох подальших досліджень у вітчизняній психології, ми виявили математичну закономірність, яка може не мати жодного обґрунтування та виявитися простою випадковістю, проте незважаючи на це має місце бути, а значить, її слід позначити та за можливістю перевірити.

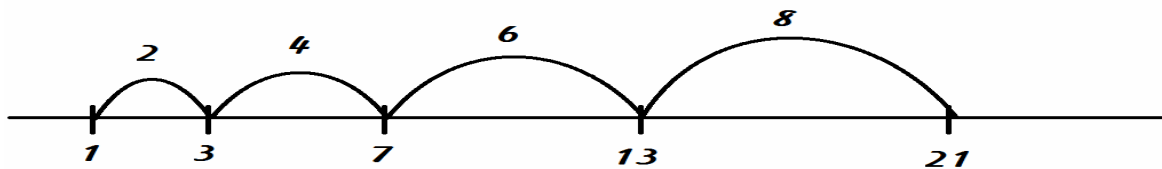

Рис. 1.

Суть полягає в тому, що з кожною наступною кризою стабільний період збільшується на 2 роки, тобто утворюється арифметична прогресія. Це дає нам додаткову підставу для більшої зацікавленості кризою 21 року як продовженням поміченої закономірності. Пошук об'єктивної причинності того, що ми помітили, також належить до цілей нашого наукового пошуку.

Таким чином, наше дослідження ставить перед собою передові для вікової психології завдання. У процесі перевірки висунуті гіпотези повинні бути або відкинуті як хибні, або бути доказані, що зробить значний внесок як у теоретичні підходи до основних проблем галузі, так і в практику корекційної та розвиваючої роботи.

Зазначемо ще раз наші основні позиції: 1) ми об'єднуємо єдиною логікою кризи 1 року, 3, 7, 13 років та 21 року у рамках нашого розгляду їх як

нормативних криз; 2) ми розглядаємо їх як кризи мовлення, тобто такі, що викликані якісним «стрибком» у володінні мовою; 3) ми відокремлюємо нормативну кризу саму по собі від кризових ефектів, супутніх їй, роблячи центром свого розгляду саме перше, але водночас ми не збираємося ігнорувати друге, позначаючи місце кризових ефектів у структурі вікового розвитку; 4) ми спрямовуємо зусилля на пошук пояснення закономірності у періодичності настання нормативних криз.

-
1. Выготский Л. С. Вопросы детской психологии. Москва: Юрайт, 2019. 160 с.
 2. Зверева Н. В. Возрастные кризисы и проблема психопатологии развития детей и подростков. *Вопросы психического здоровья детей и подростков*. 2013. № 2 (13). С. 51 - 59.
 3. Корсакова Н. К., Плужников И. В. Нейропсихологический подход к изучению процессов адаптации. *Наследие А. Р. Лурии в современном научном и культурно-историческом контексте: К 110-летию со дня рождения А. Р. Лурии*. Москва: ФП МГУ имени М. В. Ломоносова. 2012. С. 70 - 92.
 4. Манукян В. Р. К проблеме нормативных кризисов развития взрослого периода. *Психология жизненного пути личности: методологические, теоретические, методические и прикладные проблемы: сборник научных статей*. Гродно: ГрГУ, 2012. С. 258 - 274.
 5. Цибух Л. М., Окул І. І. Особливості протікання кризи юнацького віку. *Наука і освіта*. 2018. № 9-10. С. 68 - 72.

МЕТОДИЧНІ МОЖЛИВОСТІ АКТИВІЗАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКИХ ІНТЕРЕСІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Гранковська І., Ілясов О. О.

У методичній літературі існує безліч визначень методів та прийомів щодо формування читацьких умінь.

При застосуванні методу творчого читання відбувається активізація художнього сприйняття на початку вивчення твору та після його аналізу. У методиці представлені прийоми, які забезпечують реалізацію методу творчого читання: постановка під час уроку навчальної проблеми,